

КАЙЗЕН ШЫҒЫНДАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ ТИІМДІ КОНЦЕПЦИЯСЫ РЕТІНДЕ

Жандерке Саяжан Нүркенқызы

saya_jan53@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – С.Рейдолда

XXI ғасыр – бизнестің дамыған заманы. Әр адам өзінің негізгі жұмысынан басқа өзге кәсіпті ашып алғысы келеді. «Doing Business» рейтингісінің 2018 жылғы мамыр айының дерегіне сәйкес Қазақстан бизнесті жүргізу жеңілдігі бойынша әлемде 190 мемлекеттің арасында 28 орынды иеленген.

Қазіргі таңда кәсіпорындар өндіріс шығындарын азайтудың жолдарын анықтау – маңызды мәселе. Осыған байланысты кәсіпорындарда шығындарды басқаруды жолға қою керек. Шығындарды басқару өндіріс көлемінің төмендеуіне әкелетін шығындарды азайту емес, компания ресурстарын тиімдірек пайдалану, оларды үнемдеу және өндірістік процестің барлық кезеңдерінде кірістерді барынша көбейту болып табылады.

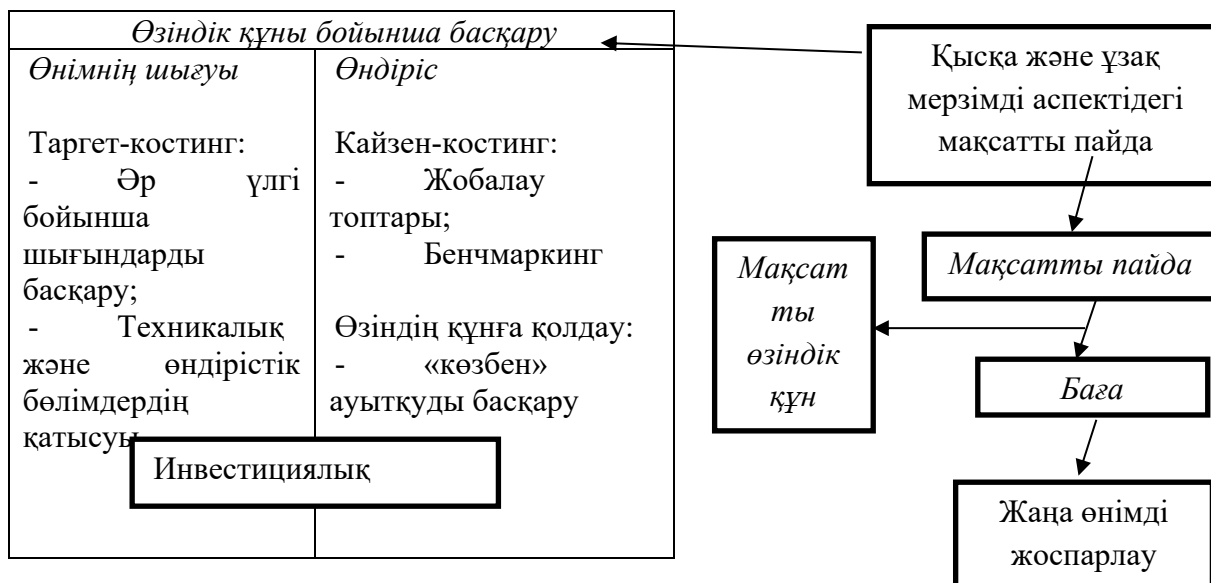
Қазақстандық кәсіпкерлер үшін шығындарды басқару және үнемдеу жолдарын анықтау – өзекті мәселе. Осы мақалада Кайзен әдісімен шығындарды басқаруды қарастырамыз.

Кайзен-костинг шығындарды төмендету саясатын ұйымдасқан және мақсатты түрде жүзеге асыруға, ақшаны жаңа өнімдерге ұтымды инвестициялауға, өндіріс процесіне қатысатын көптеген адамдардың іс-әрекеттерін үйлестіруге және олардың мақсаттарына жету үшін бірге жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

«Кайзен» сөзі жапон тілінен аударғанда «кішігірім қадамдардағы жетілдіру, жақсарту» деген мағынаы білдіреді. Кайзен ұғымы өте кең - бұл адамның жеке, отбасылық және әлеуметтік өміріндегі, сонымен қатар оның жұмысындағы жақсартуды білдіреді. «Кайзен» сөзі адамның жұмыс орнындағы іс-әрекетіне қатысты қолданылған кезде, компанияның барлық қызметкерлерін - аға менеджерден бастап қарапайым жұмысшыны қоса алғанда, үнемі жетілдіруді білдіреді.

Қазіргі заманда адамдар бизнесін ашу, оны дамыту және пайдасын арттыру мақсатында көптеген шетелдік тәжірибелерге сүйенеді және шетелдік концепцияларды қолданғысы келеді. Солардың бірі Жапонияның «Кайзен» деп аталатын менеджменттің негізгі концепциясы. Бұл жапондық философияны тек бизнестің барлық өндірістік процестерін үнемі жетілдіруге бағытталған жүйе болғанымен қатар, адамдар «Кайзен» концепциясын өмір салты мен өмірдің барлық аспектілерін жетілдіруге де қолданады. Кайзеннің отаны Жапония болғандықтан, Жапонияның бірқатар үлкен кәсіпорындары осы концепцияны пайдаланады. Жарқын мысалдың бірі – Toyota компаниясы. Toyota компаниясының шығындарын басқару жүйесі туралы ақпарат келесі суретте берілген:

Кайзеннің мақсаты - ішкі резервтердің көмегімен компанияның немесе оның жеке бөлімшелерінің қызметін сырттан үлкен инвестициялар тартпай жақсарту. «Кайзен-шығындар» ұғымы нақты мағынаға ие. Бұл өнімнің өзіндік құнын қажетті деңгейін қамтамасыз етуді және шығындарды белгілі бір мақсаттық деңгейге дейін төмендетудің жолдарын іздеуді білдіреді [1].

Сурет 1. Toyota компаниясының шығындарын басқару жүйесі

Кайзеннің қазіргі заманғы түсінігі келесі 1 кестеде берілген:
Кесте 1 – Кайзеннің қазіргі заманғы түсінігі.

Everyday improvement	Үнемі күнделікті жақсарту
Everybody improvement	Барлығы жақсаруда
Everywhere improvement	Барлық жерде жақсарту
From small incremental improvement to dramatic strategic improvement	Кішігірім жетілдірулерден маңызды стратегиялық жақсартуларға дейін
Ескерту: [2] мәліметіне сәйкес құрастырылған	

Кайзен-костинг мақсатты бағалаудан ерекшеленеді:

- A. Бұл шығындарды азайту құралы.
- B. Мақсатты шығынға жетуге мүмкіндік береді.
- C. Өндірістің пайдалылығын қамтамасыз етеді.
- D. Пайдалы емес өнімдер өндірісін болдырмауға көмектеседі.

Жоспарлау қайзен мәселесін тұжырымдау үшін негіз болып табылады:

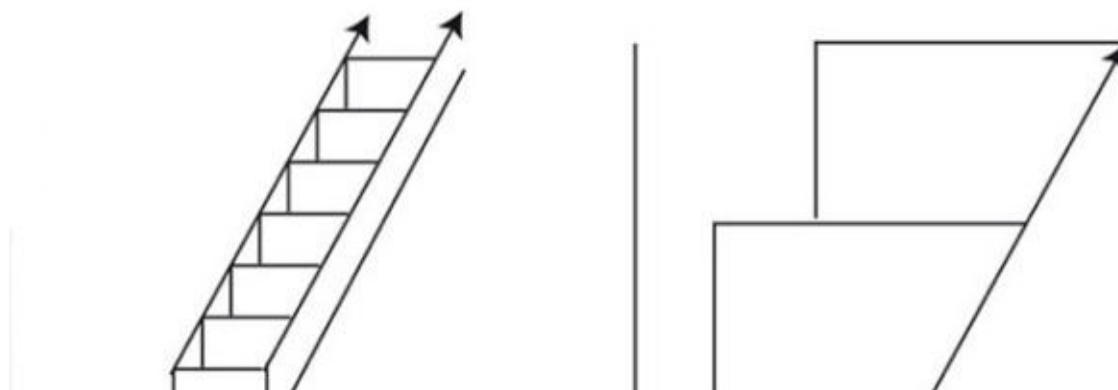
- жоспарлау кезінде олар нақты өндірістік процестерге негізделеді;
- Жоспарлау - орындаушылардан жедел кері байланысты қамтамасыз ету құралы.

Бизнесті жоспарлау процесі тікелей бизнес-жоспарларды орындаушыларға кірістер мен шығындар мен жеке жылдық бюджетті жасауды қамтиды. Кайзендік тапсырманы орындау кезінде шығындарды басқару бөлімінің қызметкерлері ауыспалы шығындарды азайту мен белгіленген шығындар сметаларын орындаудың аралық мақсаттарына жету дәрежесін жүйелі түрде тексеріп отырады. Кайзендік шығындарда компанияның ағымдағы және болжау проблемаларын шешкен кезде нұсқаулықтары өзгереді. Егер бұрын өндірісті тұрақты жағдайда ұстауға басты назар аударылса, қазір компанияның барлық ұйымдастырушылық, шаруашылық және басқа қызметі қайзен - міндеттерді орындауға бағытталған.

Кайзен-жақсартудың әсері 2 суретте бейнеленген:

Кішкентай жақсартулар

Үлкен жақсартулар

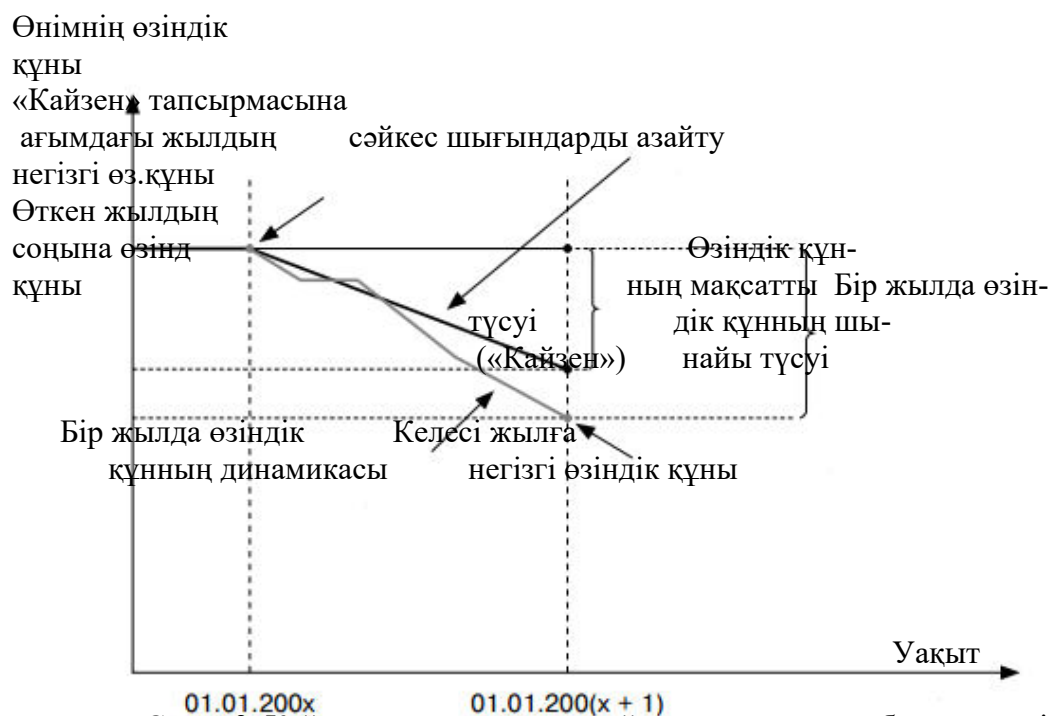

Сурет 2. Кайзен – жақсарту

Сонымен бірге негізгі резерв тек ішкі резервтердің есебінен үнемі жетілдіріліп отырады, бұл осы процестерге шығындарды азайтуға көмектеседі.

Демек, Кайзендік шығындарды енгізу кезінде бағдарлама оңтайландыруға бағытталған материалдық ағындарды, еңбек ресурстарын немесе механизмдерді шоғырландыратын жауапкершілік орталықтарына (мысалы, материалдарды пайдаланатын шығындар орталықтары) көп көңіл бөлінеді.

Кайзен концепциясына сәйкес шығындарды басқару үлгісін келесі суреттен көруге болады

Сурет 3. Кайзен концепциясына сәйкес шығындарды басқару үлгісі

Кайзендік шығындар отандық бухгалтерлік есептің инновациялық тұжырымдамасы ретінде:

- ✓ өнімнің және / немесе қызметтердің жаңа түрлерін өндіруге кететін шығындарды азайтуға көмектеседі;
- ✓ шығындарды басқару өндіріс кезеңінде емес өнімді құру және / немесе қызмет көрсету сатысында басталады;
- ✓ өндіріс процесіне жаңа технологияларды енгізуге ықпал ету;

- ✓ өндіріс және / немесе қызмет көрсетудің барлық кезеңдеріндегі шығындарды талдауды қамтиды;
 - ✓ шығындардың айтарлықтай төмендеуіне әкеледі;
 - ✓ өнімдердің және / немесе қызметтердің үнемі жетілдірілуіне әсер етеді;
 - ✓ ұйымдар қалаған пайдасын уақтылы алады;
 - ✓ шығындарды басқару жүйесі болып табылады;
 - ✓ мақсатты шығындарды қол жеткізілген деңгеймен салыстыруға мүмкіндік береді;
 - ✓ көбінесе ұйымдардың барлық бөлімдерінің ынтымақтастығын талап етеді.
- Қорыта келе, Қазақстандық компаниялар үшін Кайзендік жақсартуды қолға алу, Кайзендік бағалауды енгізу, Кайзен шығындар үлгісін қолдану кәсіпорындарға шығындарды басқаруға тиімді мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. «Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік туралы» 2007 жылғы 28 ақпандағы № 234-III Қазақстан Республикасының Заңы.
2. Кайзен-костинг. – 2017. – Т. 2. – Б. 100–106. – [Электрондық ресурс]. URL: https://studref.com/382433/buhgalterskiy_uchet_i_audit/kayzen_kosting
3. М. Кузьмина., Управление затратами предприятия (организации): Учеб.пособие. / М.С. Кузьмина, Б.Ж. Акимова - М.: КНОРУС, 2015. – 320 с.
4. А.Ю.Соколов., Управленческий учет накладных расходов - М.: Финансы и статистика, 2016. - 430 с.
5. Т.А.Пузыня., Таргет-костинг және Кайзен-костинг – отандық есептің инновациялық тұжырымдамасы // Қазіргі заманғы ғылыми зерттеулер және инновациялар. 2012. № 7 [Электрондық ресурс]. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2012/07/15988> (02.02.2020 қол жеткізілген).
6. В.Горюнова., Кайзен - үздіксіз жетілдіру жүйесі. – 2020. – [Электрондық ресурс]. URL:<http://www.vigorconsult.ru/resources/kaydzen-sistema-nepreryivnyih-uluchsheniya/>